

Päihteiden sekakäytön sosiaaliset representaatiot Helsingin Sanomissa 1990–2016

JENNI SAVONEN & PEKKA HAKKARAINEN & KATI KATAJA & INARI SAKKI
& CHRISTOFFER TIGERSTEDT

Päihteiden sekakäytöstä puhutaan mediassa voimakkain ja stigmatisoivien sanakäännein. Helsingin Sanomista koottu aineisto kertoo, että sekakäyttö-termi on eri aikoina ymmärretty eri tavoin ja sillä on viitattu erilaisiin päihdeyhdistelmiin ja käyttäjäryhmiin. Nämä erilaiset tavat ymmärtää ”sekakäyttöä” eli sen sosiaaliset representaatiot, vaikuttavat siihen, miten useampia eri päihteitä käyttävä henkilö kohdataan ja miten häneen suhtaudutaan.

.....
English summary at the end of the article

Johdanto

Alkoholin, huumeiden ja lääkkeiden sekakäyttö herättää käsitteenä mielikuvia ja odotuksia tietynlaisesta päihteiden käytöstä. Ilmiö näkyy säännöllisesti julkisessa keskustelussa, ja se on viime aikoina lisääntyvässä määrin noussut myös tutkimuskiinnostuksen kohteeksi. Tämän seurauksena on herännyt kysymyksiä siitä, mitä arkipuheesammekin tutuilla päihteiden sekakäytön ja sekakäyttäjän käsitteillä täsmällisemmin ottaen tarkoitetaan.

Tutkimuksissa sekakäytöllä viitataan vähintään kahden päihteen yhteiskäyttöön, mutta päihteiksi luetaan eri yhteyksissä erilaisia aineita. Toisinaan katsotaan, että käyttöön kuuluvat nimenomaan laittomat huumeaineet käytettynä joko keskenään tai yhdessä alkoholin ja/tai lääkkeiden kanssa. Toisissa määritelmässä on mukana myös tupakka, jolloin sekakäytöksi riittää esimerkiksi alkoholin ja tupakan yhteiskäyttö. Aineiden lisäksi vaih-

telua on siinä, katsotaanko ainoastaan samanaikainen käyttö sekakäytöksi vai luetaanko siihen kuuluvaksi myös tietyllä aikavälillä tapahtunut peräkkäiskäyttö. (Esim. Schensul & al. 2005; Martin 2008; Karjalainen & al. 2017a.)

Suomalaisessa tutkimuksessa Kati Kataja ja kollegat (2016; 2017) erottivat päihteitä samanaikaisesti käyttäneiden haastatteluista neljä tarinatyyppiä, joissa käytön tavoitteet, käyttötavat ja käyttöön liittyvät riskit erosivat toisistaan. Kirjoittajien mukaan ”viihdekäyttö” kuvaa satunnaista, vapaa-ajalla tapahtuvaa irtiottoa työstä, opinnoista ja muista yhteiskunnan velvoitteista ja arjen rutiineista. ”Itsetutkistelussa” haetaan etäisyyttä ulkomaailmaan ja pyritään henkisen tasapainon löytämiseen itsen kehittämisen kautta. ”Jatkuvalla säädöllä” tutkijat viittaavat jännitys- ja elämishakuiseen elämäntapaan, jossa huumeiden yhdistely on jokapäiväistä toimintaa. ”Riippuvuus”, tarinatyypeistä viimeinen, ilmentää pakonomaista käyttöä, jossa päihteiden yhteiskäytöllä haetaan pääosin helpotusta vieroitusoireisiin. Edellä oleva tyyppitely ilmentää päihteiden sekakäytön olevan ilmiönä hyvin heterogeeninen. Päihdehuollon ammatillaiset määrittävät sekakäyttöä kliinisesti koros-

Esitämme kiitokset Suomen Akatemialle. Artikkelin kuuluu osana akatemiahankkeeseen Päihteiden sekakäyttö: esiintyvyys, käyttötavat ja haitat (n:o 274415).

taen käytön riskejä ja haittoja sekä analyytisesti pohtien sekakäytön erityisyyttä suhteessa muuhun päihteiden käyttöön (Väyrynen & al. 2015).

Tässä artikkelissa keskitymme käyttäjien tai ammattilaisten näkemysten sijaan siihen, millä tavalla sekakäytöstä ja sekakäyttäjistä puhutaan julkisuudessa. Vaikka päihteitä samanaikaisesti käyttäneiden tarinoista löytyi paljon eroavaisuuksia, on ”sekakäytöstä” perinteisesti puhuttu Suomessa suhteellisen yhtenäisenä alakulttuurina ja ”sekakäyttäjistä” yhtenäisenä käyttäjäryhmänä. Suomen kielessä käsitteet liitetään usein vaikeasti ongelmalliseen huumeiden käyttöön (Perälä & al. 2012) ja siihen, että käyttäjä on sosiaalisesti tai psykisesti ”sekaisin” (Väyrynen & al. 2015). Sekakäytön ja sekakäyttäjän käsitteet mielletään usein leimaavaksi ja halventavaksi. Niitä saatetaan vierastaa myös huumeiden käyttäjien keskuudessa, sillä niiden ymmärretään ilmentävän alhaista statussa huumeekulttuurin sisäisissä hierarkioissa. (Väyrynen & al. 2015.)

Käsitlemme sekakäyttöä ja sekakäyttäjää koskevaa julkista puhetapaa tarkastelemalla sosiaalisia representaatioita, jotka ovat kulttuurissa jaettuina tapoja puhua sosiaalisesti merkityksellisistä asioista. Representaatiot rakentuvat ja pysyvät yllä vuorovaikutuksessa ja joukkoviestinnän kautta. Tämän vuoksi käytämme aineistonaamme sanomalehtikirjoituksia. Tarkastelemme niitä vuodesta 1990 vuoteen 2016, mikä antaa mahdollisuuden analysoida sekä sekakäytöstä ja sekakäyttäjistä vallitsevia sosiaalisia representaatioita että niiden muutoksia ajan kuluessa.

Sosiaaliset representaatiot

Sosiaalisten representaatioiden teoria juontaa juurensa Serge Moscovicin vuonna 1961 julkaisuun väitöskirjaan, jossa hän käsitteli sitä, miten suurelle yleisölle tuntematon psykoanalyysi levisi ranskalaiseen yhteiskuntaan ja juurtui osaksi arkikeskusteluja. Liberaali, katolinen ja kommunistinen lehdistö – tuon ajan merkittävät ranskalaiset mielipidevaikuttajat – käsittelivät psykoanalyysia omista lähtökohdistaan nostaen esille ja häivyttäneen omien intressiensä mukaisia tai niiden vastaisia teemoja. Moscovicin (1961) mukaan liberaalin keskiluokkaisen lehdistön suosima ”neutraali” tapa raportoida psykoanalyysista oli sen ideoiden levittäminen eli *diffuusio*. Konservatiivisempi katolinen lehdistö puolestaan suosi *propagoin-*

tia: osa psykoanalyysin ilmiöstä torjuttiin, mutta uskonnolliseen käsitykseen sopivat osat esitettiin hyväksyttävänä. Kommunistien ja muun vasemmiston lehdissä käytettiin *propagandistista* lähestymistapaa, joka hyökkäsi porvarillisena pidettyä psykoanalyysia vastaan. Lehdistö toisin sanoen esitteli lukijoilleen saman ilmiön eri tavoilla. Seuraus oli se, että eri lukijaryhmille muodostui hyvin erilainen käsitys psykoanalyysista. Nämä käsitykset Moscovici (1961) nimesi sosiaalisiksi representaatioiksi.

Sosiaaliset representaatiot määritellään tavallisesti arvojen, ajatusten, mielikuvien ja käytäntöjen joukkona, joilla on kahdenlaisia tehtäviä. Ensinnäkin ne luovat järjestystä, minkä avulla yksilöt orientoituvat materiaalisessa ja sosiaalisessa maailmassaan ja hallitsevat sitä. Toiseksi ne mahdollistavat yhteisön jäsenten keskinäisen kommunikaation. (Moscovici 1973, xiii.) Ne ovat siis enemmän kuin vain ”mielipiteitä tai mielikuvia” jostain; ne ovat omanlaisiaan ”arkiteorioita”. Yhteisten arkitheorioiden muodostumisen myötä abstraktit, uudet ja tuntemattomat asiat muuttuvat tutuiksi ja kommunikoitaviksi. (Sakki & al. 2017.)

Moscovici (1984) esitti, että uudet asiat tehdään ymmärrettäviksi kolmen prosessin kautta. Ensimmäinen uusi ja outo asia *ankkuroidaan* eli liitetään johonkin ennestään tunnettuun ilmiöön tai käsitteeseen. *Objektivoinnin* kautta abstrakti ilmiö puolestaan materialisoituu jonakin konkreettisena asiana tai metaforisena mielikuvana. *Naturalisoitumisen* ilmiö juurtuu osaksi sosiaalista todellisuutta. Tällöin siitä käytävä keskustelu muuttuu vieraasta tavanomaiseksi: naturalisoituneet representaatiot ovat arkikeskustelun välineitä sen sijaan, että niistä keskusteltaisiin. (Sakki & Menard 2014.) Esimerkiksi psykoanalyysin teoriaan keskeisesti kuuluneet käsitteet, kompleksit ja neuroosit, irtosivat arkikäytössä juuristaan, ja niitä alettiin soveltaa uusissa, psykoanalyysista riippumattomissa yhteyksissä.

Sosiaalisia representaatioita koskevilla teoreettisoinneilla on 2000-luvulla painotettu niiden toiminnallista ulottuvuutta ja kytkeytymistä identiteetteihin, ryhmien välisiin suhteisiin ja valtaan (Elcheroth & al. 2011; Sakki & al. 2017). Korostaaksemme näitä sosiaalisten representaatioiden käytännön seurauksia, yhdistämme teorian tässä artikkelissa jälkistrukturalistiseen representaatioiden ”What’s the Problem Represented to be?” eli WPR-analyysiin (Bacchi 2009; Bacchi & Goodwin 2016). Analyysin avulla tutkitaan sosiaalipo-

litiikkaa ja niitä ilmiöitä, joihin erilaisilla poliitiikoilla pyritään vastaamaan. Tarkastelun kohteena ovat nimenomaan ongelmien representaatiot, eivätkä jotkin olemassa olevat ”ongelmat” sinänsä.

Teoriat ponnistavat eri tutkimusperinteistä, mutta ne jakavat oletuksen siitä, että ongelmarepresentaatiot ovat sosiaalisesti rakentuneita. Representaatiot näin ollen sisältävät erilaisia lähtökohtia ja oletuksia ilmiön luonteesta: esimerkiksi päihteiden sekakäytöstä voidaan psykoanalyysin tavoin esittää useita tulkintoja. WPR-analyysin avulla voidaan soveltavasti tarkastella näiden tulkintojen käytännön merkityksiä yhteiskunnassa, sillä ongelmarepresentaatioiden katsotaan aina heijastuvan siihen, millaista valtaa ja hallintaa niiden ratkaisemiseksi yhteiskunnassa ehdotetaan. Representaatioita tulee sen vuoksi tarkastella kriittisesti ja kyseenalaistaa. (Bacchi 2009, 39–47.) Tämän artikkelin viimeisessä luvussa kuvaamme tarkemmin sitä, millaisia seurauksia tietynlaisilla päihteiden sekakäytön sosiaalisilla representaatioilla voi yhteiskunnassamme olla.

Päihteet mediassa

Sanomalehtiä pidetään tärkeänä aineistona jaetun tiedon tutkimiseksi yhteiskunnallisella tasolla (esim. Farr 1995), ja monet tutkijat ovatkin hyödyntäneet niitä sosiaalisten representaatioiden tarkastelussa. Tiedotusvälineet tuovat ilmiöitä ihmisten tietoon ja määrittelevät näin tehdessään sitä, mistä asioista puhutaan julkisesti ja millä tavoin (esim. Törrönen 2002; Hirschovits-Gerz 2014). Tiedotusvälineiden lisäksi yksilön, tässä tapauksessa lukijan, valinnoilla ja teoilla on merkitystä – hyväksyykö vai hylkääkö hän lukemansa. Median merkityksen sosiaalisten representaatioiden muokkaamisessa ajatellaan kuitenkin olevan suuri silloin, kun on kyse monimutkaisista, abstrakteista tai uhkaavista aiheista, joista lukijoilla ei ole omakohtaista kokemusta.

Alkoholi-aiheisen lehdistökirjoittelun tutkimuksella on Suomessa pitkät perinteet (ks. Warpenius & Tigerstedt 2010). Alkoholikontrolli on puhuttanut, ja sitä puolustavien ja vastustavien suhde on aina ollut jännitteinen. Erityisesti 1960-luvulla liberaalit näkökulmat saivat kirjoituksissa vahvaa kannatusta: kieltolakimentaliteettia vastustettiin. Kirjoitukset muuttuivat kriittisemmiksi 1970-luvun kuluessa, kun alkoholin käyttö ja siihen liittyvät haitat lisääntyivät. Valistusta ja ”eurooppalai-

sia juomatapoja” korostavat näkökulmat kuitenkin pysyttelivät haittavaikutuksia painottavien kirjoitusten rinnalla. (Warpenius & Tigerstedt 2010; Piispa 1990; 1998.) 1990-luvulla lehtien alkoholi-aiheiset pääkirjoitukset argumentoivat saatavuutta rajoittavaa politiikkaa vastaan ja käsittelivät alkoholiin liittyviä turvallisuus- ja järjestysongelmia (Törrönen 2001).

Huumeista käytyä mediakeskustelua on Jukka Törrösen (2002) mukaan Suomessa tutkittu joko seuraamalla, millä tavoin huumeongelmaa on hahmotettu eri aikoina (esim. Hakkarainen 1992; Hakkarainen & Törrönen 2002) tai kartoittamalla jonkin ajankohdan huumekeskustelun ominaispiirteitä (esim. Rantanen 1997; Piispa 2001). Lehtien huumeviestien tutkimus on osoittanut, että huumeet hahmottuvat uhkana ja ongelmana. Synkät viestit ilmentävät huolta rikollisuudesta ja riittämättömistä resursseista. (Piispa 2001.) Moraalipaniikki leimasi vuosittain lisääntyneitä lehtien pääkirjoituksia vuodesta 1990 vuoteen 2000 (Törrönen 2004). Huumausaineiden käytön ja haittojen merkittävä lisääntyminen 1990-luvulla pakotti toimijat huumeongelman ja sen torjuntakeinojen uudelleenarviointiin (Hakkarainen & al. 2009), mikä näkyi myös huumeaiheisten lehtikirjoitusten lisääntymisenä (Törrönen 2002; 2004; Perälä & al. 2013).

Lääkkeiden väärinkäyttö on sekä Suomessa että kansainvälisesti huumeiden käyttöä vähemmän tutkittu ilmiö (Karjalainen & Hakkarainen 2013). Eri riippuvuuksien sosiaalisia representaatioita Suomessa tutkinut Tanja Hirschovits-Gerz (2014) on todennut, että lääkkeillä on perinteisesti ollut hyvä maine hyvinvoinnin edistäjinä, minkä vuoksi niiden väärinkäyttöä on pidetty yhteiskunnallisesti vähemmän vaikeana ja riippuvuuspotentiaaliltaan pienempänä ongelmana kuin huumeita tai tupakkaa. Viimeaikainen opioidikuolemien merkittävä lisääntyminen Yhdysvalloissa saattaa kuitenkin olla muuttamassa asenteita kriittisempään suuntaan (esim. *The Opioid Crisis...* 2017). Lääkkeet näkyvät myös päihteiden yhteiskäytössä, sillä laittomien huumausaineiden käytön on havaittu lisääntyneen lääkkeitä väärinkäytävien keskuudessa (Karjalainen & al. 2017b). Lisääntyvästä lääkkeiden käytöstä on esitetty huolta myös suomalaisessa valtamediassa (esim. Noursainen 2017).

Vaikka meillä siis on näyttöä yksittäisiin aineisiin kohdistuvista mielikuvista ja sosiaalisista representaatioista, ei vastaavaa tutkimusta ole tehty

pähteiden sekakäyttöön liittyen. Tässä artikkelissa kysymmekin: 1) minkä aineiden sekakäytöstä ja sekakäyttäjistä sanomalehtiartikkeleissa kirjoitetaan ja kuinka paljon, 2) millaisia sosiaalisia representaatioita lehtikirjoitukset luovat ja ylläpitävät sekakäytöstä ja sekakäyttäjistä ja 3) miten sosiaaliset representaatiot ovat muuttuneet tarkastelujakson aikana vuosina 1990–2016.

Aineisto ja analyysi

Tutkimuksen aineistona käytämme *Helsingin Sanomien* kirjoituksia vuosilta 1990–2016. Maan laajalevikkisimpänä sanomalehtenä *Helsingin Sanomien* asema julkisen keskustelun asettajana on varsin hegemoninen (Lounasmeri & Ylä-Anttila 2014). Sanomalehden sähköisestä arkistosta löytyvät kaikki lehdessä julkaistut artikkelit vuodesta 1990 alkaen. Vuosi 1990 on analysillemme hyvä lähtökohta, sillä toisen huumeaallon (esim. Partanen 2002) myötä huumeeksymykset nousivat 1990-luvulla lehdistössä aiempaa voimakkaammin esille, ja näin saattoi olettaa tapahtuneen myös sekakäyttöön liittyvien kirjoitusten kohdalla.

Aineisto koostuu kaikista lehtijutuista, jotka löytyivät *Helsingin Sanomien* arkistosta hakusanalla sekakäyt*. Sanomalehtiartikkelin aihe ei ollut tutkimuksen kannalta merkityksellinen, sillä halusimme tarkastella sitä, missä merkityksissä ja millaisissa yhteyksissä käsitteitä käytettiin. Näin ollen riitti, että jutussa oli mainittu käsite sekakäyttö tai sekakäyttäjät missä tahansa taivutusmuodossaan. Kirjoituksia löytyi tarkastelujakson ajalta yhteensä 471. Löydetyistä kirjoituksista poistimme kuitenkin ne, joissa käsitteillä sekakäyttö tai sekakäyttäjät ei viitattu päihteisiin, vaan esimerkiksi käteisen ja kortin sekakäyttöön maksamisessa. Lopullinen aineisto koostuu 405 kirjoituksesta. Kirjoitusten suuren määrän vuoksi emme laajentaneet hakua muihin lehtiin.

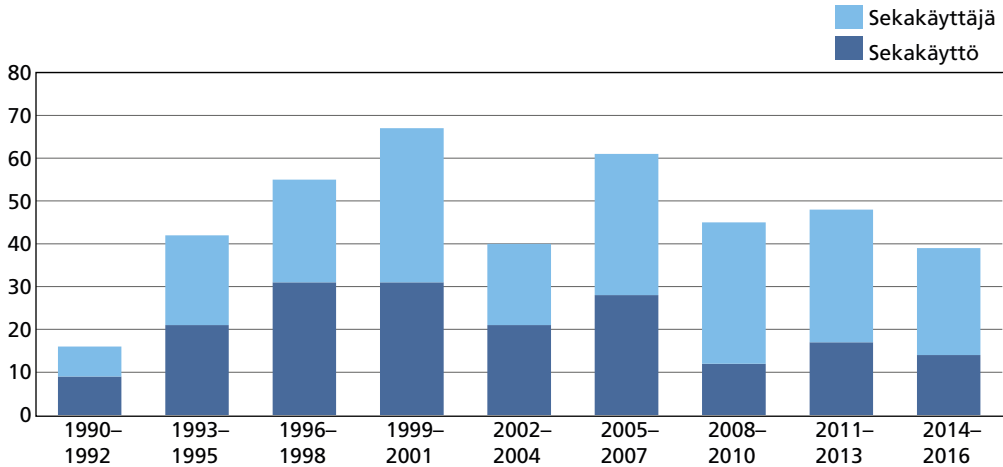
Sovellamme aineiston analyysissa sisällönanalyysin ja temaattisen analyysin periaatteita (esim. Braun & Clarke 2006). Sisällönanalyysillä tarkastelemme määrällisesti sitä, kuinka usein käsitteet sekakäyttö ja sekakäyttäjät esiintyivät kirjoituksissa tarkastelujakson aikana ja miten niitä oli määritelty. Temaattinen analyysi tarjoaa laadullisen menetelmän, jonka avulla meidän oli mahdollista tarkastella aineistoa systemaattisesti sitoutumatta erityisiin teoreettisiin taustaoletuksiin.

Temaattisessa analyysissämme oli Virginia Braunnin ja Victoria Clarken (2006) tekemän erottelun mukaisesti kuusi erillistä, joskin osittain päällekkäin etenevää vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa tutustuimme aineistoon lukemalla se muutamaan kertaan läpi kokonaisuudessaan. Toisessa vaiheessa muodostimme aineistosta koodeja Atlas.ti-ohjelman avulla. Muodostimme koodit aluksi tiheästi eri aiheiden ympärille, minkä jälkeen tarkensimme ja karsimme niitä aineistoa läpi käydessä. Seuraavat vaiheet liittyivät aineiston teemoihin, eli eheisiin ja merkityksellisiin tapoihin kirjoittaa sekakäytöstä tai sekakäyttäjistä. Loimme alustavat teemat vertailemalla ja yhdistelemällä koodeja, minkä jälkeen arvioimme muodostettujen teemojen toimivuutta suhteessa koodattuihin aineistoesimerkkeihin ja koko aineistoon. Tässä vaiheessa tarkastelimme myös sitä, toistuivatko teemat tasaisesti läpi tutkitun ajanjakson (1990–2016) vai vain tiettyinä vuosina. Lopuksi nimesimme ja määrittelimme teemat ja tarkastelimme niiden ominaispiirteitä koko aineiston valossa.

Tulososiossa esitämme ensin määrällisiä havaintoja aineistosta. Tämän jälkeen kuvaamme aineistoesimerkkejä käyttäen kolme sosiaalista representaatiota, jotka meidän mielestämme hahmottuivat analyysissa keskeisimmiksi tavoiksi kirjoittaa sekakäytöstä ja sekakäyttäjistä ajanjaksolla 1990–2016.

Tulokset

Sekakäytön tai sekakäyttäjän mainitsevia kirjoituksia (yhteensä 405 kappaletta) löytyi *Helsingin Sanomien* monista eri osastoista. Eniten mainintoja oli Kotimaa- (139 kirjoitusta), Kaupunki- (70 kirjoitusta) ja Mielipide-osastoissa (43 kirjoitusta). Jutut koskivat näin ollen lähes yksinomaan Suomea; Ulkomaat-osastosta kirjoituksia oli vain yhdeksän. Aiheinaan kirjoitukset käsitteivät esimerkiksi päihdehoitoa tai palvelujärjestelmää, alkoholin tai huumeiden käyttöä, rikollisuutta, järjestyshäiriöitä tai onnettomuuksia. Noin neljäsosa kirjoituksista oli sellaisia, joiden aiheeksi määrittelimme ”muu”. Nämä olivat esimerkiksi ei-päihdeaiheisia mielipidekirjoituksia tai kulttuuriin liittyviä artikkeleita, kuten kirja-arvioita. Käsitteet sekakäyttö tai sekakäyttäjät olivat monissa artikkeleissa aiheen kannalta merkityksettömässä roolissa, mutta meidän tutkimuksellemme tärkeitä osoittaessaan sitä, missä kaikissa yhteyksissä niitä käytettiin ja millä tavoin.

Kuvio 1. Käsitteiden maininnat, kpl.

Kuviosta 1 nähdään käsitteiden sekakäyttö ja sekakäyttäjät esiintymisen *Helsingin Sanomissa* vuosina 1990–2016. Tarkastelujakson alussa vuosina 1990–1992 käsitteet esiintyivät lehtikirjoituksissa harvoin. Sen jälkeen ne lisääntyivät vuosituhanen vaihteeseen asti. 1990-luvun lopun jälkeen maininnat sekakäytöstä ovat jopa vähentyneet, kun taas termi sekakäyttäjät on esiintynyt kirjoituksissa tasaisemmin.

Aineiston pitkittäistarkastelussa havaitsimme, että sekakäytön tai sekakäyttäjän mainitsemissa kirjoituksissa oli erilaisia tyypillisiä elementtejä kirjoituksen ajankohdasta riippuen. Sosiaaliset representaatiot vaikuttivat muodostuvan erilaisiksi sen mukaan, minkä aineiden yhteiskäyttöä kulloinkin painotettiin. Tarkastelujakson alussa kirjoitettiin alkoholin ja lääkkeiden sekakäytöstä, myöhemmin määritelmään liitettiin myös laittomat huumeet. Seuraavassa kuvaamme kolme keskeistä tapaa kirjoittaa sekakäytöstä ja sekakäyttäjistä. Hyödynnämme tulkinnaassa sosiaalisten representaatioiden teorian keskeisiä käsitteitä: ankkurointia, objektivointia ja naturalisointia.

Alkoholin ja lääkkeiden sekakäyttö

Sekakäyttö ei suomen kielessä viittaa suoraan päihteisiin (vrt. esimerkiksi englannin *polydrug use*), minkä vuoksi käsitteen ymmärtämiseksi on täsmennettävä, mitä kaikkea tarkalleen ottaen käytetään sekaisin. Käsitteen käytön lisääntyessä 1990-luvulla kirjoituksissa useimmiten määriteltiinkin selkeästi, minkä aineiden käytöstä kirjoitettiin (kuvio 2). Aluksi tasaisesti yleistyi näkemys sekakäytöstä alkoholin ja lääkkeiden yhteiskäyttönä:

Alkoholin ja lääkkeiden sekakäyttö on noussut tutkimusten mukaan aikuisten suosituimmaksi huumeeksi, jota käyttää noin prosentti kansalaisista. Sitä kokeilevat myös nuoret, erityisesti pääkaupunkiseudulla asuvat tytöt. (Kotimaa, 1992)

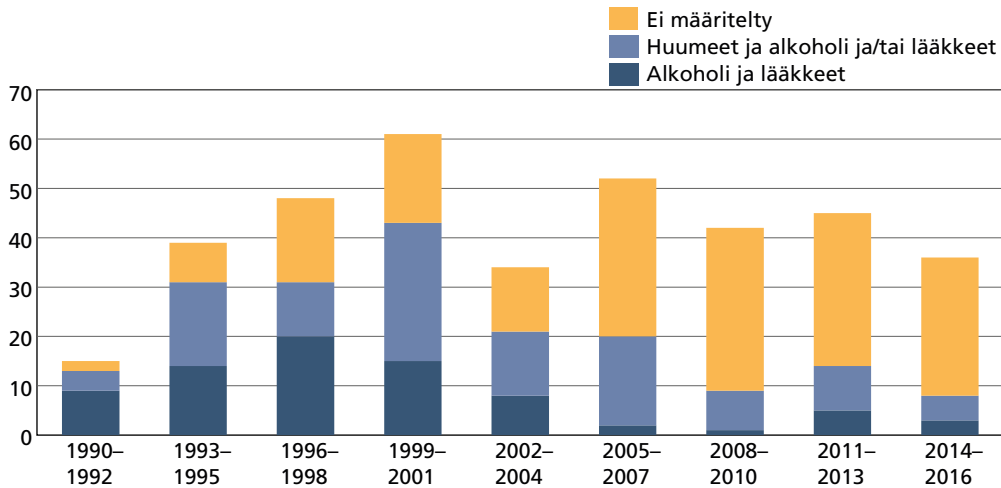
Työskenneltyäni päihdeongelmaisten parissa lähes 20 vuotta olen huomannut, että ”puhtaat” alkoholin liikaikäkäyttäjät ovat vähentyneet ja tilalle ovat tulleet alkoholin ja lääkkeiden sekakäyttäjät. (Mielipide, 1992)

Ensimmäisessä sitaatissa alkoholin ja lääkkeiden sekakäyttö nimetään huumeeksi ja jälkimmäisessä sekakäyttäjät verrataan ”puhtaisiin” alkoholin liikaikäkäyttäjisiin. Tämä viittaa siihen, että sekakäyttö ankuroitiin vahvasti huumeiden ja alkoholin käyttöön: sitä verrattiin ennestään tuttuihin päihteiden käytön tapoihin ja yritettiin näin tehdä siitä ymmärrettävää. Sekakäyttö oli tullut päihteiden käytön muotona alkoholin ja huumeiden käytön rinnalle ja sitä käsiteltiin niistä erillisenä ilmiönä:

Toiseksi yleisintä helsinkiläisten koululaisten keskuudessa on huumeiden, lähinnä kannabis-tuotteiden käyttö. Lappeenrannassa, Turussa ja Jyväskylässä huumeet tulevat vasta humalajuomisen sekä alkoholin ja lääkkeiden sekakäytön jälkeen. (Kotimaa, 1996)

Sinä aikana asiakaskunnan päihteet ovat vaihtuneet alkoholista huumeiksi, puhdas alkoholisti on laitoksessa jo harvinaisuus. Tavallinen jakauma asukkaista on pari narkomaania, pari sekakäyttäjää ja yksi alkoholisti. (Kotimaa, 1998)

Päihteet asetetaan edellisissä sitaateissa ikään kuin järjestykseen, jossa ensimmäisenä on alkoholi ja viimeisenä huumeet. Sekakäyttö ja sekakäyttäjät ovat molemmissa esimerkeissä näiden välissä, mikä heijastaa sekakäytön sosiaalista representaatiota juuri alkoholin ja lääkkeiden yhteiskäyttönä.

Kuvio 2. Sekakäytössä käytetyt tai sekakäyttäjien käyttämät aineet, kpl.

Tämä näyttöä pelkkää alkoholin käyttöä huolestuttavampana käyttäytymisenä, sillä se saattoi toimia siirtymänä huumeiden käyttöön:

Suomalaisten suosikkipäihde on yhä viini, mutta sen ja lääkkeiden sekakäyttö on jo lähes yhtä yleistä. Alkoholista ja lääkkeistä liu'utaan myös helpommin laittomiin huumeisiin. (Kotimaa, 1997)

Etenkin nuoret ottavat sekaisin keskiolutta, viiniä ja väkeviä sekä uni- ja särkylääkkeitä, rauhoittavia ja yskänlääkettä. A-klinikoilla ollaan ilmiöstä huolissaan, koska tilanne on pahentunut muutamassa vuodessa. Helsingissä ja Tampereella näkyy jo, että sekakäytöstä myös lipsahdetaan helposti huumeisiin. (Kotimaa, 1996)

Huoli alkoholin ja lääkkeiden yhteiskäytön johtamisesta huumeiden käyttöön liitettiin erityisesti nuoriin, ja sekakäytöstä kirjoitettiin 1990-luvulla usein juuri nuorten päihdeiden käyttöä käsittelevissä artikkeleissa. Sekakäyttö toisin sanoen objektiivitui nuorena sekakäyttäjänä; siinä missä nuoret olivat aiemmin saaneet päänsä sekaisin kaljaa juomalla, he sekoittivat nyt mukaan lääkkeitä.

Tarkastelujakson alussa sekakäytön sosiaaliseen representaatioon liittyi siis ajatus alkoholin ja lääkkeiden yhteiskäytöstä, joka nähtiin huolestuttavana ongelmana erityisesti nuorten keskuudessa.

Huumeiden, alkoholin ja lääkkeiden sekakäyttö

Sekakäytön sosiaalinen representaatio alkoi kirjoitusten lisääntyessä saada uudenlaisia merkityksiä, kun määritelmään liitettiin vuosituhannen vaihteessa yhä useammin laittomat huumeaineet:

Vanhan ajan rappioalkoholisteja ei enää juuri ole. Heidät ovat korvanneet toisaalta korvikealkoholin käyttäjät, jotka juovat esimerkiksi tuulilasinpesunesteitä ja jäänestoaineita, ja toisaalta sekakäyttäjät. Sekakäyttäjät käyttävät alkoholin lisäksi lääkkeitä ja huumeita. (Kaupunki, 2000)

Sekakäytön täsmennettiin tarkoittavan alkoholin, lääkkeiden ja huumeiden yhteiskäyttöä tai huumeiden käyttöä yhdessä alkoholin tai lääkkeiden kanssa. Huumeiden paikan vakiintuminen sekakäytön sosiaalisessa representaatioissa näkyi muun muassa alkoholin ja lääkkeiden yhteiskäyttöön viittaavien kirjoitusten selvänä vähene misenä 2000-luvulla (ks. kuvio 2). Muutos saattoi liittyä yleisempään huumeiden käytön lisääntymiseen 1990-luvun aikana. Kuten tarkastelujakson alussa, sekakäyttö ankkuroitui edelleen alkoholin käyttöön, josta puhuttiin edellisen sitaatin tavoin jopa ”vanhoja aikoja” nostalgisoiden.

Sekakäyttö alkoholin ja lääkkeiden yhteiskäytönä oli nähty mahdollisena siirtymävaiheena alkoholista huumeisiin, mutta representaatio muuttui aiempaa vakavammaksi, kun siihen liitettiin jo lähtökohtaisesti huumeet. Sekakäyttöä pidettiin huumeongelmien kirjossa erityisen monimutkaisena ilmiönä:

Suomensisäisten ja muiden huumeiden käyttö on levinnyt niin lyhyessä ajassa, etteivät Suomen hoitojärjestelmät ole pysyneet mukana. Lisäksi poikkeavan runsas eri huumeiden, lääkkeiden ja viinan sekakäyttö tekee hoidosta vaikeampaa kuin muissa maissa. (Pääkirjoitukset, 2001)

Huumeiden käytön takia hoitoon hakeutuneet ovat pääosin miehiä, nuoria aikuisia ja yksin eläviä. (...) Hoitojaksot ovat pidentyneet, koska asiakkaat ovat yhä huonokuntoisempia ja sekakäyttäjiä. (Kaupunki, 2007)

Kuvaamalla huumeiden, lääkkeiden ja alkoholin sekakäyttöä ”vaikeasti hoidettavaksi” ja ”poikkeavan runsaaksi” ja sekakäyttäjiä ”huonokuntoisiksi” asiakkaiksi, luotiin kuvaa selvästi ongelmallisesta päihdeiden käytöstä. Emotionaalisella ankkuroinnilla (esim. Höijer 2010) lukijassa pyrittiin herättämään tunteita. Sekakäyttö määriteltiin esimerkiksi riskiksi, uhaksi tai vaaraksi, jolla oli ”turmiollisia” seurauksia:

Tervalammella kaivataan etenkin huumeperheille enemmän hoitomahdollisuuksia. Laitoksiin päätyvät ovat entistä vaikeammin hoidettavia. Viinan, huumeiden ja lääkkeiden sekakäyttö on erityisen turmiollista. (Kotimaa, 1999)

Olellainen kysymys on, mihin ”epätoivottava aines” sitten siirretään, jos Kallionkaan kantokyky ei ole loputon. (...) Enimmäkseen harmittomien arskojen edestakaisin kuskailu ei ole kovin kestävää verovarojen käyttöä, vaikka se oman korttelin hetkeksi hiljentäisikin. Sen sijaan todella toivoisi, ettei kaupunki nostaisi käsiään pystyyn todellisen turvallisuusuhkan – sekakäytön ja mielenterveysongelmien lisääntymisen – edessä. (Pääkirjoitukset, 2009)

Sekakäyttö näyttäytyi kirjoituksissa vaarallisena toimintana käyttäjän omalle terveydelle, mutta vaaravyöhykkeessä olivat myös sekakäyttäjän läheiset ja muut sivulliset. Sekakäyttäjät muodostivat ryhmän, jonka käyttäytymistä oli syytä pelätä ja jota kuvattiin usein nimenomaan ”arvaamattomaksi”:

Vartija päivystää Arkadiankadun kaupassa vain satunnaisesti, joten yleensä varas jää henkilökunnan kiinnitettäväksi. ”Joskus kyllä pelottaa, jos varas on hyvin aggressiivinen. Pahimpia ja arvaamattomimpia ovat sekakäyttäjät, ja koko ajan mennään väkivaltaisempaan suuntaan”, Niemelä kertoo. (Talous, 2003)

Selvityksessä todetaan, että ko. palveluista aiheutuisi liikaa häiriötä Linnanmäen toiminnalle ja sekakäyttäjäasiakkaiden arvaamattoman käytöksen ja neulaongelman vuoksi palvelukeskus ei ole tervetullut naapururi. (Mielipide, 2006)

Laittomien huumeiden asema sekakäytössä ja ilmiön vahvempi emotionaalinen ankkurointi objektiivivat sekakäyttäjän aiemmasta sosiaalisesta representaatiosta poikkeavalla tavalla. Tyypillinen sekakäyttäjä ei enää ollut nuori kokeilija, vaan aikuinen, joka oli todennäköisesti päihdeistä riippuvainen ja käyttäytyi arvaamattomasti. Sekakäyttäjät olivat lehtikirjoitusten mukaan yhteiskunnan

”epätoivottavaa ainesta” ja aiheuttivat häiriötä julkisissa tiloissa. Joissain kirjoituksissa sekakäyttö toisaalta määrittyi ennemmin surkeana ja lohduttomana päihdeongelmana. Sekakäyttäjä kuvattiin tällöin vaikeasti ongelmaisena ja sairaana, jonka kohtalo oli ennen kaikkea surullinen.

Naturalisoitunut sekakäyttö

Kolmanneksi erotamme sosiaalisen representaation, jossa käsitteet sekakäyttö ja sekakäyttäjä vaikuttavat rantautuneen ja naturalisoituneen osaksi arkikieltämme: niistä on tullut kielenkäytön välineitä. Naturalisoituminen näkyy käsitteiden määrittelyssä. Tarkastelujakson alussa 1990-luvulla valtaosassa kirjoituksia täsmennettiin, minkä aineiden sekakäytöstä kulloinkin oli kyse. Tavallisin yhdistelmä olivat ensin alkoholi ja lääkkeet, minkä jälkeen laittomat huumeet tulivat määritelmiin vahvasti mukaan (ks. kuvio 2). 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolenvälin jälkeen määritelmät sen sijaan jäivät yhä useammin pois ja käsitteitä käytettiin itsenäisesti:

Valtaosa Helsingin asunnottomista päihdeongelmaisista on edelleen alkoholisoituneita keski-ikäisiä miehiä (...). Helsingissä syntyneiden asunnottomien nuorten narkomaanien ja sekakäyttäjien joukko kuitenkin kasvaa. (Uutisetuusivu, 2006)

Kuten edellä olevassa sitaatissa, sekakäytöstä ja sekakäyttäjistä kirjoitettiin määrittelemättöminä usein huumeisiin tai huumeiden käyttäjiin liitettyinä. Aineiston pohjalta onkin perusteltua todeta, että laittomat huumeet ovat olleet kiinteästi mukana sekakäytön sosiaalisessa representaatiossa 2000- ja 2010-luvuilla: vaikka naturalisoituneen sosiaalisen representaation aikana on yleistynyt puhetapa, jossa huumeita ei mainita erikseen, ne sisältyvät ikään kuin itsestään selvästi määritelmään.

Samalla kun sekakäyttö ja sekakäyttäjä ovat vakiinnuttaneet paikkaansa merkityksellisinä itsenäisinä käsitteinä, ne ovat aiempaa selvemmin erkaantuneet toisistaan. 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälin jälkeen käsite sekakäyttäjä mainittiin selvästi useammassa lehtijutussa kuin sekakäyttö (ks. kuvio 1), mikä viittaa sen vahvempaan rantautumiseen kielenkäytössä. Sekakäyttäjistä täsmentämättömänä kategoriana kirjoitettaessa lukijalle jää enemmän varaa liittää siihen vallalla olevan representaation mukaisia kielteisiä merkityksiä. Tämän vuoksi se on negatiivisemmin leimattu käsite kuin sekakäyttö.

Käsite sekakäyttäjää mainittiin usein kirjoituksissa, jotka eivät liittyneet päihteiden käyttöön. Sekakäyttäjää ei siis ollut tiettyjä aineita sekaisin käyttävä henkilö, vaan jonkin laajemman ihmisryhmän edustaja. Käsitteellä kuvataan ”tyypillistä” päihteiden ongelmakäyttäjää; se on prototyyppi henkilöstä, jonka oletetaan käyttäytyvän tietyllä tavalla ja jolle oletetaan stereotyyppian mukaisia ominaisuuksia:

Palatessani hiljan lomalta ”ihmisten” ilmoille tuli lyhyellä työmatkalla vastaan kolme nuorehkoa pariskuntaa nupit tuhannen turvoksissa. Kaupassa sekakäyttäjää sylki ja solvasi häntä vahingossa hipaissutta rouvaa, ja raitiovaunussa haiseva sössö kaupitteli partakoneenterä – niitä kun on arvoonsa nähden helppo varastaa. (Kotimaa, 2006)

Pysäkillä bussiin nousee rauhaton kolmikko, kaksi miestä ja nainen. He valtaavat etuosasta parhaat paikat. Tilaa löytyy helposti, sillä heillä on römeät äänet, kulahtaneet kasvot ja pitkän päihdehistorian ränsistämä olemus. Diagnoosi on selvä: huumehörhöjä ja arvaamattomia sekakäyttäjää, niitä, joiden kanssa on syytä olla varpaillaan. (Elämä, 2014)

Edellä olevissa sitaateissa ei ole oleellista, ovatko sekakäyttäjiksi nimetyt henkilöt tosiaan käyttäneet eri päihteitä sekaisin. Käsite sopii siitä riippumatta kuvaamaan vaikeasti ongelmasta, pelottavaa tai surkeaa päihteiden käyttäjää, joka ei kontrolloi omaa käyttöönsä ja joka voi aiheuttaa rauhattomuutta julkisilla paikoilla.

Prototyyppisen sekakäyttäjäkategorian lisäksi termejä sekakäyttö ja sekakäyttäjä käytettiin kirjoituksissa myös metaforina:

Suomi ei olekaan Euroopan kuuden ällän kilpailukykyinen hikipinko, vaan takarivin elähtänyt sekakäyttäjäpummi, jolla on takana loistava tulevaisuus. (Sunnuntai, 2007)

Puhuvat vihannekset päätyvät aikamatkalle merirosvoiksi. Lähtökohdiltaan hämmentävä halpisanimaatio tuntuu sekakäyttökrapulassa ideoidulta (Radio/TV, 2014)

Käsitteet ovat toisin sanoen naturalisoituneet niin, että niitä voidaan käyttää kuvaannollisesti erilaisissa päihteiden käyttöön liittymättömissäkin konteksteissa, samaan tapaan kuin psykoanalyysin käsitteitä aikanaan Moscovicin (1961) klassikotutkimuksen mukaan. Tällaisissa yhteyksissä käytettyinä käsitteiden negatiiviset sosiaaliset representaatiot pysyvät yllä erityisen vahvasti.

Yhteenveto ja pohdinta

Tarkastelimme tässä artikkelissa päihteiden sekakäytön ja sekakäyttäjän sosiaalisia representaatioita, ja havaitsimme niiden muuttuneen tarkastelujakson aikana vuodesta 1990 vuoteen 2016. Erotimme aineistosta kolme erilaista tapaa puhua ilmiöstä. Ensimmäisessä painottui alkoholin ja lääkkeiden yhteiskäyttö, joka nähtiin erityisesti nuorille tyypillisenä päihteiden käytön muotona. Toisessa kuvaan liittyivät laittomat huumeet, joiden myötä sosiaalinen representaatio muuttui aiempaa synkemmäksi ja sekakäyttäjää alettiin nähdä arvaamattomana ja vaikeasti ongelmajäsenenä. Kolmannessa puhuttavassa korostui käsitteiden naturalisoitunut käyttö tietyyppisen ongelmakäytön tai -käyttäjän prototyyppinä ja jopa metaforina jonkinlaisesta yleisestä epäonnistumisesta. Käsitteiden käytössä voidaan selkeästi havaita sosiaalisten representaatioiden teorian mukaisia ankkuroinnin, objektivoinnin ja naturalisoinnin prosesseja.

Sosiaaliset representaatiot eivät ole vain tapoja puhua, vaan niillä on todellisia vaikutuksia yhteiskuntaan ja yksilöihin. Tämä johtuu paljolti siitä, että reagoimme representaatioihin emmekä niinkään siihen ”todellisuuteen”, jota ne kuvaavat (esim. Farr 1995; Bacchi 2009, 263). WPR-analyysin mukaan representaatioiden seuraukset ovat diskursiivisia, subjektivoivia ja elettyjä (Bacchi 2009, 15–19; Bacchi & Goodwin 2016, 23).

Ensimmäiseksi representaatiot arkiteorioina tuottavat sitä, millä tavoin jostain asiasta puhutaan ja miten siihen suhtaudutaan. Tällä on diskursiivisia seurauksia. Esimerkiksi suhteellisen uutta ja paljon keskustelua herättänyttä huumeilmiötä edustavat metamfetamiinin käyttäjät ovat joutuneet yhteisön moraalisen paheksunnan kohteiksi, eikä heidän aineriippuvuuttaan ole nähty niinkään hoidollisena kysymyksenä vaan lähinnä rikosoikeudellisena ongelmana (Howell 2015). Sekakäytön sosiaalisissa representaatioissa on samankaltaisia piirteitä: hoitoväki tuskailee ja mielikuviin korostuu sosiaalista järjestystä uhkaava käyttäytymisen arvaamattomuus.

Toiseksi representaatioiden subjektivoivat seuraukset ohjaavat sitä, millä tavoin yksilöistä puhutaan. Ne tarjoavat heille tietynlaisia asemia suhteessa muihin ihmisiin. *Helsingin Sanomien* kirjoituksissa sekakäyttäjää esimerkiksi verrattiin usein alkoholisteihin, joiden rinnalla edellisiä pidettiin arvaamattomina jälkimmäisten ollessa ”tuttuja ja turvallisia”.

Representaatioiden sisältämät oletukset yksilöistä voivat sisäistyä osaksi identiteettejä, sillä käyttämämme käsitteet eivät ole vain nimikkeitä, vaan niillä on syvempiä merkityksiä ryhmäidentiteettien rakentumisen kannalta (Philogène 2001). Yksilöt eivät kuitenkaan ole määrittelyn passiivisia kohteita, vaan he muodostavat omia identiteettejään torjumalla ja uudelleen määrittelemällä heihin kohdistettuja oletuksia tai leimoja (esim. Howarth 2012). Suomalaisten huumeiden käyttäjien on esimerkiksi havaittu välttävän ”sekakäyttäjäksi” identifioitumista (Kataja & al. 2016).

Kolmanneksi representaatioilla on konkreettisia ja materiaalisia elettyjä seurauksia. ”Sekakäytön” ja ”sekakäyttäjien” määrittymisen tietynlaisiksi ongelmiksi vaikuttaa niihin käytäntöihin, joita näiden ongelmien ratkaisemiseksi kehitetään. Esimerkiksi rikosoikeudellinen tulkintakehitys voi rajoittaa terveyspalveluiden ja kuntoutusmahdollisuuksien kehittämistä ja saatavuutta (Howell 2015).

Alkoholin käyttäjä on suhteessa ”sekakäyttäjään” kulttuurissamme ”tuttu ja turvallinen”, vaikka juominen olisi ongelmallistakin. Sen määrittelemiseksi, milloin alkoholin kulutus muuttuu ”kohtuuskäytöstä” ”riski-, liika- tai ongelmakäytöksi”, on kehitetty moniulotteinen ja runsas määrittelyteknologia. Myös laittomien huumeiden käyttäjiin ja lääkkeiden väärinkäyttäjiin on jossain määrin totuttu ja heille on kehitetty omia hoito-ohjelmia. Alkoholin, huumeiden ja lääkkeiden sekakäyttö, joka ylittää yhteen aineeseen tai aineryhmään rajautuvat luokitukset, tuottaa sen sijaan representaatioita, jotka ovat pelottavia, paheksuvia tai leimaavia. Kansankieleen iskostuneita naturalisoituneita käsitteitä ja metaforiseen kielenkäyttöön yltäneitä mielikuvia on hankala muuttaa, mutta se olisi tärkeä väylä leimattujen ihmisten elämänlaadun parantamiseksi (Stockdale 1995). Yksi tapa edistää muutosta on arvioida representaatioiden sisältöä.

Vallalla oleva puhetapa sulkee samalla pois muita mahdollisia puhetapoja. Tämän vuoksi representaatioiden analyysissä on tärkeää selvittää, mitä vallitsevissa puhetavoissa jätetään sanomatta (Bacchi 2009, 12–14). Tutkimuksemme osoittaa, että sekakäyttö kuvataan *Helsingin Sanomissa* suhteellisen yksiulotteisesti riskialttiina päihteiden käytön muotona. Myös tieteellisissä tutkimuksissa on usein keskitytty tarkastelemaan vaikeasti ongelmallista päihteiden yhteiskäyttöä. Monipuoli-

semman kuvan saamiseksi tutkimusta olisi Gilbert Quinteron (2009) mukaan hyödyllistä tehdä myös ei-ongelmakäyttäjien keskuudessa. Viime aikoina onkin aiempaa enemmän tuotu esiin, että ”sekakäytön” ilmenemismuodot vaihtelevat suuresti käyttäjäryhmien ja käyttökontekstien mukaan, minkä vuoksi sitä ei ole perusteltua nähdä ongelmakäyttöön rajoittuvana ilmiönä (esim. Connor & al. 2013; Askew 2016; Kataja & al. 2017).

Kansallisessa huumeikyselyssä kahta ainetta samanaikaisesti käyttäneet suomalaiset esimerkiksi raportoivat useimmin käyttäneen alkoholia ja kannabista (Karjalainen & al. 2016), minkä voi yleisimpänä yhdistelmänä katsoa edustavan ”sekakäytön” tyypillisintä muotoa. Vastajat raportoivat lisäksi aiempaa huomattavasti lievempiä asenteita kannabiksen kokeilua ja jopa säännöllistä käyttöä kohtaan, mikä saattaa heijastua myös kannabiksen ja alkoholin yhteiskäyttöä koskeviin asenteisiin. Näitä aineita samanaikaisesti käyttävät myöskään tuskin istuvat tyypillisen ”sekakäyttäjän” prototyyppiin. Tämän tutkimuksen aineistosta löysimme kuitenkin vain kaksi kirjoitusta, joissa kirjoitettiin nimenomaan alkoholin ja kannabiksen sekakäytöstä. Päihteiden kontrolloitu yhdisteleminen viihdekäyttökonteksteissa ei näin ollen näkynyt aineistossa juuri lainkaan.

Tutkimuksemme tarkoituksena ei ole ollut määrittellä päihteiden ”sekakäyttöä” sen kaikissa ilmenemismuodoissaan, vaan tarkastella sitä, millaista kuvaa sekakäytöstä ja sekakäyttäjistä julkisessa keskustelussa rakennetaan ja ylläpidetään. Tutkimusaineisto on koostunut *Helsingin Sanomien* kirjoituksista. Esimerkiksi iltapäivälehtien kirjoituksissa sekakäytön ja sekakäyttäjän sosiaaliset representaatiot olisivat saattaneet näyttäytyä erilaisina. Yhdessä lehdessä pitäytyminen teki kuitenkin helpommaksi tutkimuksen pitkittäisasetelman, jonka avulla pääsimme poikkileikkaustutkimusta paremmin tarkastelemaan sosiaalisten representaatioiden kehittymistä ja muutoksia ajan kuluessa (Moloney & Walker 2000). Artikkelin antaa näin yhden esimerkin siitä, etteivät käyttämämme käsitteet ole pysyviä vaan alati muuttuvia. Myös sekakäytön ja sekakäyttäjän käsitteet saattavat tulevana vuosikymmeninä saada erilaisen sisällön kuin nykyään, vaikka niihin liittyvien mielikuvien naturalisoituminen näyttääkin edenneen ripeään tahtiin.

KIRJALLISUUS

- Askew, Rebecca: Functional fun: Legitimising adult recreational drug use. *International Journal of Drug Policy* 36 (2016): 112–119.
- Bacchi, Carol: *Analysing Policy: What's the problem represented to be?* Frenchs Forest: Pearson Education, 2009.
- Bacchi, Carol & Goodwin, Susan: *Poststructural policy analysis*. New York: Springer, 2016.
- Braun, Virginia & Clarke, Victoria: Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3 (2006): 2, 77–101.
- Connor, Jason & Gullo, Matthew & Chan, Gary & Young, Ross & Hall, Wayne & Feeney, Gerald: Polysubstance use in cannabis users referred for treatment: Drug use profiles, psychiatric comorbidity and cannabis-related beliefs. *Frontiers in Psychiatry* 4 (2013): 79.
- Elcherroth, Guy & Doise, Willem & Reicher, Stephen: On the knowledge of politics and the politics of knowledge: How a social representations approach helps us rethink the subject of political psychology. *Political Psychology* 32 (2011): 5, 729–758.
- Farr, Robert: Representation of Health, Illness and Handicap in the Mass Media of Communication: A Theoretical Overview. S. 3–30. Teoksessa Marková, Ivana & Farr, Robert (toim.): *Representations of Health, Illness and Handicap*. Switzerland: Harwood Academic Publishers, 1995.
- Hakkarainen, Pekka: Suomalainen huumeekysymys. Huumausaineiden yhteiskunnallinen paikka Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. *Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja* 42. Helsinki: Hakapaino, 1992.
- Hakkarainen, Pekka & Tigerstedt, Christoffer & Tammi, Tuukka: Dual-track drug policy: Normalization of the drug problem in Finland. *Drugs: Education, Prevention and Policy* 14 (2009): 6, 543–558.
- Hakkarainen, Pekka & Törrönen, Jukka: Huumeet ja hyvinvointivalttiollisen kehityksen muutos lehtien pääkirjoituksissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 67 (2002): 6, 539–551.
- Hirschovits-Gerz, Tanja: Suomalaisen riippuvuusia koskevat mielikuvat. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, sosiaalitieteiden laitos, 2014.
- Howarth, Caroline: "It's Not Their Fault They Have That Colour Skin, Is It?": Young British Children and the Responsibilities for Contesting Racializing Representations. S. 131–156. Teoksessa Moloney, Gail & Walker, Iain (toim.): *Social Representations and Identity. Content, Process, and Power*. New York: Palgrave Macmillan, 2012.
- Howell, Simon: 'We have to start showing who is boss now': Constructing methamphetamine use and users in the South African print media. *Crime, Media, Culture* 11 (2015): 2, 137–156.
- Höijer, Birgitta: Emotional anchoring and objectification in the media reporting on climate change. *Public Understanding of Science* 19 (2010): 6, 717–731.
- Karjalainen, Karoliina & Hakkarainen, Pekka: Lääkkeiden väärinkäyttö 2000-luvun Suomessa. Esiintyvyys, käyttäjäryhmät ja käyttötarkoitukset. *Yhteiskuntapolitiikka* 78 (2013): 5, 498–508.
- Karjalainen, Karoliina & Savonen, Jenni & Hakkarainen, Pekka: Suomalaisen huumeiden käyttö ja huumeasenteet. Huumeaiheiset väestökyselyt Suomessa 1992–2014. Raportteja 2/2016. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 2016.
- Karjalainen, Karoliina & Kuussaari, Kristiina & Kataja, Kati & Tigerstedt, Christoffer & Hakkarainen, Pekka: Measuring Concurrent Polydrug Use in General Populations: A Critical Assessment. *European Addiction Research* 23 (2017a): 163–169.
- Karjalainen, Karoliina & Lintonen, Tomi & Hakkarainen, Pekka: Illicit drug use is increasing among non-medical users of prescription drugs – Results from population-based surveys 2002–2014. *Drug and Alcohol Dependence* 178 (2017b): 430–434.
- Kataja, Kati & Väyrynen, Sanna & Hakkarainen, Pekka & Kailanto, Sanna & Karjalainen, Karoliina & Kuussaari, Kristiina & Tigerstedt, Christoffer: Riskinotto, hallinta ja käyttäjäidentiteetit huumeiden sekakäytössä. Analyysi sekakäyttöepisoodeista. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (2016): 1, 43–54.
- Kataja, Kati & Hakkarainen, Pekka & Väyrynen, Sanna: Risk-taking, control and social identities in narratives of Finnish polydrug users. *Drugs: Education, Prevention and Policy* (2017): 1–10.
- Lounasmeri, Lotta & Ylä-Anttila, Tuomas: Ruptures in National Consensus: Economic versus Political Openness in the Globalization Debate in Finland. Teoksessa Marklund, Carl & Götz, Norbert (toim.): *The Paradox of Openness: Transparency and Participation in Nordic Cultures of Consensus*. Leiden: Brill, 2014.
- Martin, Christopher: Timing of alcohol and other drug use. *Alcohol Research & Health* 31 (2008): 2, 96–99.
- Moloney, Gail & Walker, Iain: Messiahs, pariahs, and donors: The development of social representations of organ transplants. *Journal for the Theory of Social Behaviour* 30 (2000): 2, 203–227.
- Moscovici, Serge: *La psychanalyse, son image et son public: Étude sur la représentation sociale de la psychanalyse*. Pariisi: Presses universitaires de France, 1961.
- Moscovici, Serge: Introduction. S. ix–xiv. Teoksessa Herzlich, Claudine (toim.): *Health and illness: A social psychological analysis*. Oxford: Academic Press, 1973.
- Moscovici, Serge: The phenomenon of social representations. S. 3–55. Teoksessa Moscovici, Serge & Farr, Robert (toim.): *Social representations*. Cambridge: Cambridge University Press, 1984.
- Nousiainen, Anu: *Pillerinpyörittäjät*. Helsingin Sanomien kuukausiliite (2017), 50–61.
- Partanen, Juha: Huumeet maailmalla ja Suomessa. S. 13–37. Teoksessa Kaukonen, Olavi & Hakkarainen, Pekka (toim.): *Huumeiden käyttäjät hyvinvointivaltiossa*. Helsinki: Gaudeamus, 2002.
- Perälä, Jussi & Kainulainen, Heini & Tammi, Tuukka: *Helsinkiläiset narkomaanit – käyttö, kulttuuri,*

- kontrolli. S. 293–307. Teoksessa Salasuo, Mikko & Poikolainen, Janne & Komonen, Pauli (toim.): Katukulttuuri. Nuorisosiintymä 2000-luvun Suomessa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 124, 2012.
- Perälä, Riikka & Hellman, Matilda & Leppo, Anna: Behind the Scenes: The Justifications for Opioid Maintenance Treatment in Finland. *Substance Use & Misuse* 48 (2013): 11, 954–965.
- Philogène, Gina: From race to Culture: The Emergence of African American. S. 113–128. Teoksessa Deaux, Kay & Philogène, Gina (toim.): *Representations of the Social*. Oxford: Blackwell, 2001.
- Piispa, Matti: Alkoholiliberalismin suuri linja. *Alkoholipolitiikka* 55 (1990): 6, 277–283.
- Piispa, Matti: Alkoholija tupakka suomalaisessa mielipideilmastossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 63 (1998): 1, 14–28.
- Piispa, Matti: Sanomalehtien tarjoamat huumeviestit. *Yhteiskuntapolitiikka* 66 (2001): 5, 463–470.
- Quintero, Gilbert: Controlled release: A cultural analysis of collegiate polydrug use. *Journal of Psychoactive Drugs* 41 (2009): 1, 39–47.
- Rantanen, Teemu: Lehtien huumekirjoittelu: Mihin on unohtunut sosiaalinen ja psykologinen näkökulma? *Alkoholipolitiikka* 62 (1997): 3, 201–215.
- Sakki, Inari & Menard, Rusten: Ankkurointi, naturalisointi ja muutos sosiaalisten representaatioiden tutkimuksessa. S. 68–91. Teoksessa Myyry, Liisa & Ahola, Salla & Ahokas, Marja & Sakki, Inari (toim.): *Arki ajattelu, tieto ja oikeudenmukaisuus. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja* 18, 2014.
- Sakki, Inari & Menard, Rusten & Pirtilä-Backman, Anna-Maija: Sosiaaliset representaatiot – yhteisön ja mielen välinen silta. S. 104–129. Teoksessa Gronow, Antti & Kaidesoja, Tuukka (toim.): *Ihmismielen sosiaalisuus*. Helsinki: Gaudeamus, 2017.
- Schensul, Jean & Convey, Mark & Burkholder, Gary: Challenges in measuring concurrency, agency and intentionality in polydrug research. *Addictive Behaviors* 30 (2005): 3, 571–574.
- Stockdale, Janet: The Self and Media Messages: Match or Mismatch? S. 31–48. Teoksessa Marková, Ivana & Farr, Robert (toim.): *Representations of Health, Illness and Handicap*. Switzerland: Harwood Academic Publishers, 1995.
- The Opioid Crisis in North America. Position Paper. Global Commission on Drug Policy, 2017.
- Törrönen, Jukka: Lehdistön alkoholipoliittinen aseointuminen vuosina 1993–2000. *Yhteiskuntapolitiikka* 66 (2001): 5, 415–431.
- Törrönen, Jukka: Lehdistön huumeepoliittinen aseointuminen vuosina 1993–2000. *Yhteiskuntapolitiikka* 67 (2002): 6, 523–538.
- Törrönen, Jukka: Finnish newspapers' positions on drug policy between 1993 and 2000. *Contemporary Drug Problems* 31 (2004), 59–88.
- Väyrynen, Sanna & Kataja, Kati & Hakkarainen, Pekka & Kailanto, Sanna & Karjalainen, Karoliina & Kuussaari, Kristiina & Tigerstedt, Christoffer: Sääteleyä, kaoottisuutta ja itsetutkiskelua. Sekakäytön määritelmiä ja merkityksiä päihdetyön ammattilaisten ja käyttäjien tulkitsemana. *Janus* 23 (2015): 3, 284–299.
- Warpenius, Katariina & Tigerstedt, Christoffer: Paljon huolta – vähän hupia. Alkoholiaiheet kirjoitukset kahdessa paikallislehdessä 2004–2007. *Yhteiskuntapolitiikka* 75 (2010): 3, 274–283.

ENGLISH SUMMARY

Jenni Savonen & Pekka Hakkarainen & Kati Kataja & Inari Sakki & Christoffer Tigerstedt: Social representations of polydrug use. An analysis of articles in a Finnish newspaper 1990–2016 (Päihhteiden sekakäytön sosiaaliset representaatiot Helsingin Sanomissa 1990–2016)

In this article we study the social representations of polydrug use in a major Finnish newspaper from 1990 to 2016. Our theoretical framework consists of social representations theory and the poststructuralist analysis called “What’s the problem represented to be?”

The data consist of 405 newspaper articles, which were analysed by means of content analysis and thematic analysis. The findings show that the social representations of polydrug use have changed during the period under study. We identified three different social representations of polydrug use during this period.

First, in the early 1990s, polydrug use was largely described as the co-use of alcohol and prescription medications. The typical polydrug user was objectified as a young person experimenting with medicines

alongside alcohol. Secondly, illicit drugs gained a more prominent position in social representations of polydrug use. The addition of illicit drugs to definitions of polydrug use made it a more problematic and threatening form of substance use. The typical polydrug user was now objectified as an (young) adult whose substance use was out of control. The third social representation portrays polydrug use as a naturalized concept. The terms were more often used as categories of their own, without specifying which substances were used, and increasingly as prototypes or metaphors in contexts unrelated to substance use.

Understanding the social representations associated with controversial issues such as polydrug use is important and necessary because these representations have implications for how the issues are perceived and thought about, how the people involved are treated, and how they view themselves. The ways in which these issues are problematized also affect the policies designed to address them.

Keywords: polydrug use, polydrug user, social representations, representations, Finland, print media.